

עלון האגודה

האגודה לטיפוח חברה ותרבות, מורשת יהודי תימן מיסודו של עזריאל בן-שלום

גיליון מס' 35

www.teman.org.il | hatemanim@gmail.com | 09-8331325 | 580013522 עמותה מס' 580013522

חברים המבקשים לקבל את העלון בדואר על מנת להפיץ את העלון במקום מגוריהם יכולים לפנות אלינו בטלפון או בדוא"ל

דבר יו"ר האגודה

ד"ר יגאל בן שלום

תרבות חול בשירה ובספרות תוך כדי קיום דו שיח מעמיק עם התרבות הערבית הסובבת אותה. יהודי ספרד העריכו את משורריהם ושילבו את יצירתם בסדר התפילות. לדוגמא "אל נורא עלילה" לר' משה אבן עזרא, "כתר מלכות" לר' שלמה אבן גבירול ויה שמע אביוניך לר' יהודה הלוי. יהודי ספרד ידעו לצור מהמשורר - הפילוסוף גיבור תרבות כמו ר' שלמה אבן גבירול ואחרים.

בהכרזה על שנת תשע"ט כשנה בה אנו מציינים 400 שנה להולדת המשורר, המנהיג הרוחני, הפרשן והמקובל ר' שלם שבזי ככוונתנו להביא את דמותו ויצירתו בשלוש לשונות עברית, ערבית וארמית לתודעת עם ישראל כגיבור תרבות, הממשיך את מסורת קודמיו, היוצרים הגדולים בתקופת "תור הזהב" בספרד.

בחודש כסלו היו ימי העיון והתרבות של האגודה באילת. המשתתפים בימי עיון אלה העשירו את ידיעותיהם בתולדות יהודי תימן וביצירתו של ר' שלם שבזי וכן בתובנות חדשות בתחום התזונה ופרשנות הרמב"ם. הרצאות מרתקות מפי פרופסור חיים גמליאל, פרופסור יוסף יובל טובי, ד"ר שרונה תם עמוסי ובהשתתפות ד"ר בני גמליאל, מוטי בן יהודה חבר מועצת העיר באר שבע, ראש העיר מאיר יצחק הלוי ורבים וטובים נוספים. בתכנית האמנותית היו סגיב כהן, ציון גלן ברכה כהן ונגנים.

חודש טבת במסורת היהודית מתאפיין בעיקר בצום עשרה בטבת. הצום מדגיש את הצד החיצוני של הדת ונביאי ישראל כבר עמדו על הצורך להדגיש בד בבד את הצד הפנימי והתוכן של תורת ישראל. הנביאים מתחו ביקורת על הצום והתענית אם אינם מלווים בחזרה בתשובה (ר' יונה הנביא). ראוי לנו, המציינים את צום עשרה בטבת, להקדיש ביום זה מחשבה ועיון לערכים, מסורת וקיום חזון הנביאים.

האגודה לטיפוח חברה ותרבות ציינה את חודש כסלו בשני אירועים מרכזיים, במסגרת מימוש היוזמה לציון 400 שנה להולדתו של ר' שלם שבזי. בתיאטרון ירושלים השתתפו למעלה מ 700 איש בחוויה ראשונית וייחודית של שילוב לחנים חדשים לשירים של המשורר הדגול. שירים מקובץ השירים הפחות ידועים של המשורר. שמענו שיר קינה על אביו של המשורר, שיר לכבוד האימאם המושל בתימן בעת ההיא ושירים נוספים. המופע כולו צולם ויופיע באתר. את הלחנים, העיבודים והביצוע יצר ושר האמן הבינלאומי רביד כחלני בליווי 6 נגנים נפלאים. ציון גלן וברכה כהן הנהדרים היו זמרים אורחים. אני רואה קשר ישיר, כך למדתי מחוקרי יהודי תימן, בין שירת ימי הביניים בספרד לבין שירתו של ר' שלם שבזי.

בימי הביניים חיברו משוררי ספרד אלפי שירי קודש וחול בעברית ובערבית. בספרד נוצרה

יהיו 4 מושבים של הרצאות בהשתתפות כ 15 חוקרים ומרצים. בערב הפתיחה החגיגי תהיה תכנית אמנותית והענקת התואר לזוכים בפרס "יקיר האגודה" לשנת תשע"ט.

ד"ר יגאל בן שלום
יו"ר האגודה

דבר העורך

עותניאל מנצור

עיטוף בטלית בזמן התפילה

ודברים שאינם משתמעים לשני פנים פסק רבנו הרמב"ם בעניין זה, וז"ל: "אף על פי שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו, אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחוייבת בציצית כדי שיקיים מצוה זו, ובשעת התפלה צריך להזהר ביותר, גנאי גדול הוא לתלמידי חכמים שיתפללו והם אינם עטופים". ובמקום אחר כתב רבנו הרמב"ם: "... דרך כל החכמים ותלמידיהם, שלא יתפללו אלא כשהן עטופין".

מדברי רבנו הרמב"ם עולה, שבכל עת תפילה, מצויה לו לאדם טלית גדולה, ויש עניין מיוחד שבשעת התפילה יתעטף בה ראשו ורובו. וכך נוהגים בני עדת תימן ששומרים על מסורת אבות, ושוקדים על לימוד כתבי רבנו הרמב"ם, וממשיכים לפסוק ע"פ הלכותיו.

וראוי לעודד ולחזק בנעם את בני עדתנו היקרים שאינם מתעטפים בציצית בכל תפילה, כדי שנזכה ותזכה עדתינו להשיב עטרה ליושנה. ולצערנו, יש גם מקשנים הטוענים שאסור להתעטף בציצית בכל תפילה מדין "לא תתגודדו" או מטעם שמאז שעלינו לארץ אין ראוי לנהוג לפי פסיקות רבנו הרמב"ם. ולאלה יש להשיב שדברי רבנו הרמב"ם היו בעבר ובעוונותינו נשתכחו בהווה, וחלילה לנו מליטוש תורת אמנו,

לקראת חודש שבט אנו מודיעים לקהל קוראינו על 3 ימי עיון במורשת ר' שלם שבזי בטבריה בשבת "שירה" פרשת "בשלח" י"א - י"ג שבט 17-19/1-2019 במלון "חוף גיא". בימי עיון אלה

יהודי תימן היו אנשי מצוות, רוח ותרבות אותנטית. זה ניכר גם המצוות ציצית שהרי יהודי תימן היו הולכים ועל כתפיהם היה הטלית הנקראת בפיהם 'שמלה' כפי שציינו במאמרים הקודמים, א"כ לאור דברים אלה ארצה לדעת עד כמה יהודי תימן התעקשו בעטיפת ציצית בזמני תפילות? הרי עינו ראו ולא זר שחלק מעדת תימן מתעטף בערבי שבתות וחגים בטלית, ושאל השואל האם המנהג הקדום היה גם בתפילות של ימי חול? על שאלה זו אביא בקצירת האומר מקורות שמוכיחים שכן נהגו בתימן להתעטף בכל תפילה ותפילה, ואקצר משום שהיריעה קצרה מלהכיל (וכבר הרחבתי בספרי 'ציצית בראי הרמב"ם ומפרשי חז"ל").

יש לתת את הדעת לכך כי ישנה חשיבות מיוחדת להתעטף בטלית בעיקר בזמן התפילה, וראיה לכך מצאנו עוד מימי חכמי התלמוד:

"עד שהאדון נכנס בשמחתו לבית המרחץ נקדימון נכנס לבית המקדש כשהוא עצב נתעטף ועמד בתפלה, אמר לפניו, רבונו של עולם...".

וכן במסכת מגילה נאמר: "...בהיא שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא אתא המן ויתיב ליה קמיהו ואוריך עד דסליק מרדכי לצלותיה...".

כלומר, שמירת המצוות כפי קבלת מסורת אבותינו ואבות אבותינו המפוארת והמעטירה מדור דור, אשר יסודתה עוד מימי בית המקדש הראשון.

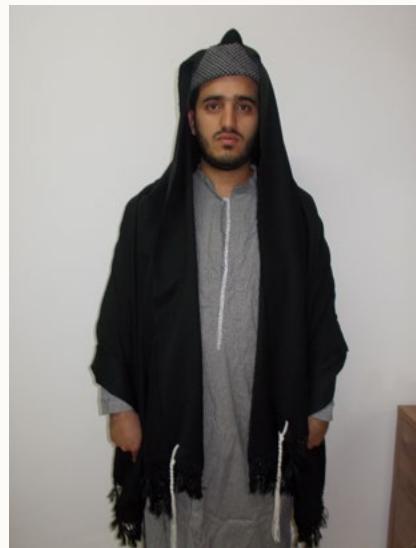
וכן הוא מנהג יהודי עדן הקדום, שם נהג להתעטף בטלית בשעת תפילת מנחה: "מנהגינו להתעטף בטלית בתפילת מנחה, אמנם תפילין אין לובשים כי אם בתענית ציבור".
וכאן המקום לציין שבני עדת תימן כמנהגם בקודש, קיימו בהידור את דברי הרמב"ם וכולם התעטפו בטלית בעת התפילה, מגדוליהם ועד לקטניהם. ויתרה מזו, יהודי תימן זכו אף להתעטף בטלית בעת תפילת ערבית שלכל הדעות אין חובה במצווה זו בלילה. ובהתאם לפסיקת הרמב"ם גם ראו גנאי למי שאינו מתעטף. אלה הם מקצת ממנהגי אבותינו הקדושים והטהורים.

וכדברים האלה כתב גם הגר"י צובייר בפירושו לסידורו כנסת הגדולה על ענין ההכנה לקראת שבת קודש בקרב יהודי תימן: "בערב שבת... **ושוב חוזרים ובאים לבית הכנסת בהמוניהם כשהם לבושים בגדים נקיים לבנים ונאים המיוחדים לשבת ומעוטפים בטלית**".

והגר"י קאפח, בתארו את חיי היהודים בתימן בעיר צנעא וסביבותיה, תיאר את סדר יומם לפני כניסת השבת, וז"ל:

"כשעה ומחצה, או שעתיים לפני שקיעת החמה, מחליפים בגדיהם, לובשים בגדי שבת לבנים ונקיים, שנודף מהם ריחם של עשבי בשמים שונים הטמונים בארון הבגדים. עקרות הבית מלבישות ילדיהן הקטנים, וסמוך לכך הולך האב, יחד עם בניו הגדולים והקטנים, לבית הכנסת, **כשכולם עטופים בטליתות המיוחדות של שבת**, להבדיל מן הטלית של ימי החול".

לאור ההלכות ודברי המוסר שבפרק זה בענין לבישת ציצית, לכאורה בימינו נשתכחה הלכה מישראל, ונסיים פרק זה בדברי הגר"ח כסאר שמלמד זכות על עם ישראל: "היו יחידים בתימן לובשין טלית גדול כל היום, אבל בשעת התפילה היו זהירין כולן ללבוש טלית גדול אפילו בתפילת מנחה וערבית, לפיכך כשבאו לארץ שלובשין בשחרית לבד טלית גדול, ואין לובשין טלית גדול במנחה וערבית וסומכין על טלית קטן, הלכו בני עדתינו אחריהם. ומ"מ הנוהגים ללבוש טלית גדול כמו שהיו נוהגין בתימן, אין לחוש בו משום יוהרא, דאדרבה יוצא שיתקיים בו 'חֲנֹּה מְלֶאךָ ה' סָבִיב לִירְאֵיו וַיִּחְלָצֵם' [תהלים לד, ח]".

יהודי תימני עטוף טלית בצבע שחור

למעוניינים ניתן לרכוש אצלי טלית 'שמלה' שחורה, לפלאפון: 052-4700429

דוד חוברי

בשנת 1517 נכבשה מצרים ע"י תורכיה ומשבססו התורכים את שלטונם שם, הרשו לעצמם גם לחדור לתימן תוך כיבושן של ערי החוף ולסירוגין ערים נוספות בתוך תימן. שלטונם של התורכים בתימן לא היה אבסולוטי ולאורך השנים הם ראו עליות ומורדות. באופן כללי ניתן לומר כי במשך כ-400 שנה (1538-1918) שלטו התורכים במצרים לסירוגין. בתימן בכל אותן שנים לא פסקו המלחמות והמרידות בין התורכים למקומיים וברוב הזמן שלטונם היה סמלי בלבד והצטמצם בעיר הבירה צנעא בלבד, כשבכפריים שלטו המנהיגים השבטיים המקומיים. גם בין השבטים עצמם לא פסקו המלחמות שגרמו לסבל רב לאוכלוסייה המקומית בכלל וליהודים בפרט אעפ"י שהיהודים ניסו לשמור על נטרליות, בכל זאת הם נרדפו הן ע"י התורכים והן ע"י המקומיים, כשכל צד חושד שהיהודים תומכים בצד השני, במיוחד סבלו יהודי צנעא מפני ששם היה המרכז השלטוני ומשם התלקחו הקרבות ופעמים רבות העיר הובאה במצור, שגרם למותם של רבים הן מהרעב והן מהחרב. המצב החמיר במיוחד במאה ה-17. בשנים 1729-1727 מרדו אלקאסם ובניו בתורכים ואז נגזר על היהודים שמד. רבים נאסרו, עונו, נשדדו ואף המירו את דתם על מנת לשרוד. בתקופת שלטונו של המהדי אסמאעיל, בין השנים 1644-76, שוב חוזר הדבר על עצמו. בשנת 1673 נגזרה על היהודים "גזירת העטרות". עד אז היה מותר ליהודים להתלבש בבגדים נאים ולעטר ראשיהם בכיסוי ראש יפה. מעתה ואילך ועד שנת 1872, בה בוטלה הגזירה, נאלצו היהודים ללכת גלויי ראש. על כך אף רמז ר' שלום שבזי באחד משיריו: "מהתל עלי דתי/בזזה לתורתי/והסיר עטרתי".

לאחר תקופה מסיימת הותר אמנם ליהודים לכסות ראשיהם, אולם רק בחתיכות בד ובמטפחות בלבד. בשנת 1676 גזר האימאם אחמד בן חסן על חורבן בתי הכנסת בכל ערי תימן ואסר אף את התפילה בציבור. שיא הדיכוי הגיע בשנת 1679 כשנגזרה על היהודים הגזירה הקשה ביותר בתולדותיהם – גלות מוזע. הסיבה העיקרית לכך היתה מדינית-דתית, הקנאות הדתית של השליטים המקומיים הושפעה ממטיפי דת קיצוניים שבקשו לתת תוקף מחודש למסורת איסלמית עתיקה האוסרת על קיום שתי דתות בכל חצי האי ערב, ומשום כך נגזר על היהודים להמיר את דתם או לגלות.

גורם נוסף שדחף למימושה של החלטה זו היה ההתעוררות המשיחית בעקבות שבתאי צבי. רוב מוחלט של יהודי תימן העדיפו את ההגליה על פני ההמרה ויצאו לגלות מוזע בחבל ארץ שכוח אל, בו החיים קשים מנשוא, הן מבחינת האקלים והן מבחינת השממון והצחיחות. אכן, כשני שלישי מיהודי תימן קיפחו את חייהם במהלך גלות זו שארכה כשנה וחצי. כל בתי הכנסת הוחרבו ע"י המוסלמים או שנמכרו בפרוטות. כל אוצרות כתבי היד העתיקים ומגילות היוחסין אבדו או נגזלו ע"י המוסלמים. מאחר שגלות זו הטביעה את רישומה החזק והטראומטי במשך שנים רבות על יהודי תימן, נותרו בידינו תעודות ורישומים המתעדים תקופה קשה זו. החל בר' שלום שבזי שהקדיש לכך מספר שירים וכלה בהסטוריונים יהודים מקומיים שגדלו בדורות מאוחרים ושמעו את הסיפורים מפיהם של הזקנים ולפיכך תיעדו זאת בכתביהם.

על תאורה המדכא של גלות מוזע – בגליון הבא.

החילבה - מאכל תימני או כלל יהודי ועולמי?

ד"ר משה גברא, המכון לחקר חכמי תימן

במאות השנים האחרונות ה"חילבה" נחשב מאכל "תימני", כיון שיהודי תימן בלבד נהגו לאוכלו והביאו מאכל זה מתימן לישראל. לא ידוע לי על עדה אחרת מהעם היהודי הנהוגת לאכלו.

לא ידוע הדבר לרבים, אך החילבה הינו מאכל כלל יהודי עתיק ביותר, אחד המאכלים העתיקים ביותר בישראל ובעולם שהיה נפוץ מאוד בארץ ישראל, מאות שנים לפני בית ראשון, עוד מתקופת יהושע בן נון, והוא מזכר מספר פעמים במשנה ובתלמוד.

הרב יוסף קאפח זצ"ל כתב (הליכות תימן, ע' 211-212): "חלבה: עשויה מן התילתן ומשמשת לליפות המזון. יש נוהגים לטחון גרגירי התילתן "פלוס", היינו טחינה גסה כעין הגריסים. אבל על פי רוב טוחנים אותו טחינה דקה... אכילת התילתן בתערובת תבלין וירקות. זהו מנהג עתיק ומוצאו ממצרים: רמז לדבר אנו מוצאים בתלמוד ע"ד דף ל"ח עמוד ב': ת"ר בקפריסין וכו' ועיין רש"י ד"ה "שבילתא". בארמית קראו ל"חילבה" רוביא ור' בפרק "ראש השנה".

מצאתי את מאכל החילבה מוזכר 5 פעמים לפחות במשנה ובתלמוד ובמפורש בשמו העברי תלתן. להלן סוגיא תלמודית שמצאתי המלמדת על עתיקותו של מאכל החילבה. בתלמוד (בבא קמא דף פ"א) כתוב: "ת"ר עשרה תנאין התנה יהושע, שיהו מרעין בחורשין ומלקטין עצים בשדותיהם ומלקטים עשבים בכל מקום חוץ מתלתן, וקוטמים נטיעות בכל מקום...".

בשלוש משניות נוספות מוזכר התלתן-החילבה

במפורש, ותמיד בלשונה העברי: תלתן. נסתפק כאן בדוגמה אחת. במשנה (תרומות י, ה) כתוב: "תלתן שנפלה לתוך הבור של יין, בתרומה ובמעשר שני, אם יש בזרע כדי ליתן טעם, אבל לא בעץ. בשביעית ובכלאי הכרם והקדש, אם יש בזרע ובעץ כדי ליתן טעם".

רבינו נתן מרומי, בספר הערוך (1035-1106) מתרגם את השם תלתן לחילבא/חולבא בערבית, וכתב: "חולבא בלשון ישמעאל, והוא מין הזרעונים כמין עדשים, והוא מר בתחילתו וכששורין אותו במים נמתק". והרמב"ם כתב: "תלתן ידוע, ובערבי חלבה, וידוע, כי תרומה ומעשר שני אין חייב בהן אלא הזרעים הנאכלים בלבד ודין ההקדש והשביעית והכלאיים נוהג בזרעים ובעץ והתלתן טעם עצו כטעם זרעו קרובים זה לזה". רבינו עובדיה מברטנורא כתב: "תלתן בערבי חולב"א ובלע"ז פינגריג"ו".

בעוד שבסוגיא התלמודית שרומז אליה הרב קאפח לא כתובה במפורש המילה חילבה או תלתן בשמה העברי, אלא רק בפרשני התלמוד, במחקר זה מצאתי ארבע סוגיות נוספות מהמשנה ומהתלמוד, בהם כתוב במפורש תלתן, ומהן ניתן ללמוד, כי מאכל החילבה היה נפוץ מאוד מאז שנכנסו בני ישראל לארץ ישראל, בהנהגתו של יהושע בן נון, דהיינו ארבע מאות וארבעים שנים לפני בניית בית ראשון.

תקנה זו של יהושע בן נון הוסיקת בתלתן-חילבה נפסקה להלכה ברמב"ם (סקי ממון פרק ה' הלכה ג): "עשרה תנאים התנה יהושע ובית דינו בשעה שחלק את הארץ, ואלו הן... ג) וכן התנה שיהיה כל אדם מותר ללקט עשבים העולין מאליהן בכל מקום חוץ משדה תלתן שזרעה לבהמה...".

צמח החיילבה, מתוך הספר Thomé Flora von Deutschland, Österreich und der Schweiz, מאת פרופ' אוטו וילהלם, גרמניה 1885

זוהי דוגמה נוספת לחיזוק המסורת שכתב מהרי"ץ בחיבוריו כי מנהגי התפילה התימניים מתקופת בית המקדש הראשון: "ומנהג זה מנהג קדמונים דקדמונים כמעט מימי הבית, כמקובל בידנו מאבותינו, שכל מנהגותינו בעניני התפילות מימות חרבן בית ראשון" (תכלאל עץ חיים, חלק ב' שחרית לפסח, דף ל"ה ע"ב ועוד). נהגו גם יהודי ג'רבה שבתוניס לשנות את המים של החיילבה.

להרחבה: מחקרים בסידורי תימן, כרך א' ע' 9-12, וכן בספר: מתימן לציון - תרבות לשון ספרות וחינוך, ישראל תשע"א, ע' 264 - 274.

המסקנה המרכזית שניתן להסיק מסוגיא זו היא, כי בזמן שבני ישראל נכנסו לארץ, מאכל החיילבה היה ידוע ומפורסם, וכי יהושע בן נון התנה עשרה תנאים כשנכנסו לארץ, ואחד התנאים עוסק בתלתן, שמותר לרעות את הצאן וללקוט עצים בשדות אחרים חוץ מתלתן. ועוד ניתן להסיק מסוגיא זו, כי גידלו את התלתן-חיילבה הן לזרעים, הוא מאכל החיילבה למאכל אדם, והן "לזירין" לעשבים למאכל בהמה. וכן ניתן ללמוד שאכלו גם את התמרות שבתלתן, דהיינו, העלים הרכים או הלובין שבו או את הפרח.

מניתוח הסוגיות התלמודיות למדנו על עתיקותו הרבה ביותר של מאכל התלתן בשמו העברי, וחיילבה/חיילבא/חולבא/חולבא בשמו הערבי המאוחר יותר, שהיה נפוץ בארץ ישראל כבר בכניסה לארץ, ועפ"י הסוגיא במסכת עבודה זרה, שהזכיר הר"י קאפח, הביאו העולים לארץ את המאכל ממצרים. פלא הוא שמאכל עתיק יומין זה נעלם משאר קהילות ישראל ומרוב ארצות המזרח התיכון, אך שמרתם של יהודי תימן סייעה אף בנושא זה לשמר עד היום מאכל עתיק יומין זה. עפ"י תיאור בעל הערוך, יהודי ארץ ישראל נהגו לאכול את החיילבה כפי שנהוג היום בקרב יהודי תימן, והיו משרים אותו במים כדי למתק אותו, ולפי הסוגיה התלמודית ופירוש מלאכת שלמה היו נוהגים לאכול גם את התמרות שלו. העלים שימשו גם למאכל בהמות.

התלתן מוזכר גם בסוגיא בתלמוד הירושלמי, כפי שמפרט בעל הערוך. התלתן-חיילבה, הינו צמח ממשפחת הקטניות, בעל עלים מורכבים הבנויים שלושה עלעלים, ומכאן שמו: תלתן, מלשון תלת, שלוש.

האגודה לטיפוח חברה ותרבות

שבת שירה פרשת "בשלח" הכנס למורשת ר' שלום שבזי

מלון חוף גיא, טבריה

הענקת תואר "יקיר האגודה" לשנת תשע"ט

הרצאות ושיח במלאת 400 שנה להולדת המשורר, היוצר והמנהיג הרוחני ר' שלום שבזי בהשתתפות מרצים וחוקרים של תרבות יהודי תימן תוכנית אומנותית עשירה ג'עלה ושירה מהדיואן בכל סעודות השבת בהנחיית הרב יוסף עראקי

בחמישי בערב המופע המרכזי:
אמנים שרים משירי ר' שלום שבזי

אבנר גדסי
אמיתי אריא

יהונתן צורף
ובנו אלירן

נושאי ההרצאות:

- שירי ר' שלום שבזי במסורת תימן
- שירת ר' שלום שבזי בזמר ובשירה העברית והישראלית
- מקומו של ר' שלום שבזי בתרבות יהודי תימן
- לשון ומדרש בכתבי יהודי תימן

פרטים והרשמה אצל יפה 09-8331325, 054-3516699, אהובה 050-2399543

וכן אצל הפעילים: ציון אחרק 052-5550120, אתי דעוס נגר 053-2775008, שמעון לוי 050-6704448,

שלמה עוזרי 050-5957572, שאול ליבי 050-7672906, משה חרירי 050-8515617, מזל הרוש 052-3378152,

צביה כוכבי 052-5948334, צביה ציוני 054-4554751, צדוק גמליאל 050-6680933, נעמי עטיה 052-5301993,

צפורה חביב 057-3772263, מיכל מסעוד 052-6396651, שלמה מקבילי 050-5262298, נחום גריידי 050-7701196

עוזיאל מנצור

- א. "ברכו יא איסיאדי" – "רבתי ברכו", יהודי תימן טרם ברכת המזון יפתח המזון בפתיח הנהוג כדי לבקש את רשות הסועדים. לפתיחה זו הם משיבים "ברך" וכך מאשרים את המשך הברכה.
- ב. "ברכת האורח" – יהודי תימן בסעודות של מצווה ושמחות במהלך השנה נוהגים לברך ברכת האורח בו הוא מברך את בעל הסעודה או השמחה שנמצאים בה.
- ג. "עליה יתברך" – בפי יהודי תימן נהוג לומר במקום "בעזרת ה'" וכיוצ"ב את צמד המילים "עליה יתברך" המבטאים בטחון ואמונה בצורה שלמה בקב"ה.

עמ"י בכל אתר קורא בתעניות את הקריאה בספר שמות פרק לב "ויחל משה..." בפסוקים יא-יב נמצאים הבדלים במילה מאוד מיוחדת:

"ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך... למה יאמרו מצרים לאמר..."

בפסוק הראשון יש לקרא למה מלרע, ההטעמה במ"ם, והמ"ם אינה דגושה.

בפסוק השני יש לקרא למה מלעיל, ההטעמה בלמד והמם דגושה.

מובא בספר דקדוקי הטעמים לכן אשר וכן במנחת-שי והרשב"ם על המקרא, שכל למה שסמוך לה אותיות א, ה, ע, יש לקרא מלרע והמם אינה דגושה (חוץ מ-5 מקומות בתנ"ך היצאים מן הכלל).

יש לציין שישנם שני מובנים למלה למה: האחת על דרך השאלה והתמיה והיא מלעיל. והשניה על דרך הקובלנה והאנחה והיא מלרע.

(כך מובא בספר קובץ דקדוקי תורה, קונטרס פרק בשיד)

ר' שלמה בן סעדיה מנזלי (-1610) (1690)

הדיין האחרון שהיה בעיר צנעא לפני גלות מוזזע (1679), יצא עם הגולים ושב מהגלות לשכונה היהודית החדשה שהוקמה "ביר אלעזב". מונה לאב בית דין ראשון שממנו מתחיל רישום מדוייק של אבות בי"ד ודיינים ששימשו ברבנות בתימן עד העליה לא"י. מהרי"ץ, שחי בדור שאחריו, מזכיר אותו בספרו "עץ החיים" בתחילת סדר תפילת שחרית של שבת ומעיד שהיה ראש ישיבה ודיין בקהילת קודש צנעא, עוד בטרם גלו למוזזע ואף שב עם השרידים מהגלות ומונה לאב"ד.

ר' עמרם קורח, הרב הראשי האחרון ליהודי תימן בצנעא, מעיד בספרו "סערת תימן" (עמוד יד), שהוא ראה במו עיניו שלושה שטרות בכתב ידו ובחתימתו של ר' שלמה מנזלי, שניים מלפני הגלות שאז היה דיין ואחד לאחר הגלות שאז היה אב"ד. (זמנם 87-1669).

נוסח השטר הנ"ל ותרגומם מובא בסוף ספרו הנ"ל בעמ"קמ"ג-ק"נ מתוך הכתובים בשטרות אנו למדים על גודל חכמתו ובקיאותו של ר' שלמה בתחומי הפסיקה וההלכה.

אוצר הפתגמים

מרדכי יצהרי

• **אן אַצמבּת - אַבְקִית / ואן עאַדִּית - אַכְמֶלִית:**

אם התידדת - שְׁיִרְתָּ, ואם שָׁנַאת - התבודדת.

פירוש: **משל לאדם שאינו מועיל ואינו מזיק:** אם

קשרת יחסי חברות עם בני אדם, קנית לך ידידים

שישארו ידידיך כל הזמן. אך אם אתה נוהג לרוב

עם אנשים, אתה מבודד עצמך, כיון שבני אדם אינם

אוהבים להתידד עם אנשי ריב ומדון

• **אַלְצִדִּיק אָבן אַלְצִדִּיקָה גַּרְנִי בְּרִכּוֹה / וְאַלְצִדִּיק**

אָבן אַלְעִדוּהָ גַּרְנִי בְּקוּהָ:

הידיד בן הידידה משכני בְּרִכּוֹת, והידיד בן הצוררת

משכני באלימות.

פירוש: **התנהגות הבן מושפעת מיחס אמו**

לזולתה, הן לחיוב והן לשלילה.

• **אַלְעֶשֶׂק מָא יִשְׁתֵּי חֵלָא / וְלַגּוֹעַ מָא יִשְׁתֵּי**

סְלָא:

האהבה אינה צריכה יופי, וְהַרְעָב אינו צריך

שמחה.

פירוש: **האהבה בין השניים אינה מבוססת**

בעיקרה על יופי, כיון שהיא נובעת מרגשות

ותחושות, מקשרים נפשיים ורוחניים, כל אדם

ונטיותיו, כל אדם ובחירת לבו. ר"ל כשם שהרעב

אינו אמצעי הגורם לשמחה אלא להיפך, כך גם

האהבה אינה נמדדת בקנה מידה של היופי.

פנינים מהמוזיאון

ד"ר נרמלה אבדר

דראבה, סלס תליון רקה

מקום: בסגנון צפון תימן

תאריך ייצור: סוף המאה ה-20

חומרים: כסף לבן

טכניקות: עבודת פיליגרון פתוח וגרנולציה,

עבודת חוט וגזירת מתכת;

מידות: אורך 41 ס"מ

[כולל וו תלייה = 10.5],

רוחב: 4 ס"מ [קשת - 4 ס"מ]

רוחב על 4 ס"מ גובה].

תיאור הפרטי: תליוני רקות שענדו כלות מצפון

תימן מעל כיסויי הראש (שילה ועצאבה).

צלם: יאיר חובב

"הניגון שבלב"

ערב נוסטלגיה מכל הזמנים

אי"ה ביום שני א' בשבט 7/1/2019 בשעה 19:00

באולם "סימפונייה" ראש העין.

השתתפות הזמרות עדי ארד וגילה בשארי.

הערב בליווי 6 נגניות ביניהן הכנרית הילה בן-טובים.

מחיר כרטיס: 50 ש"ח

לפרטים: יפה לוי 054-3516699

גילה בשארי

עדי ארד

החתן מוציא מכיסו את הכתובה המעוטרת מעשה ידי אומן ומוסרה לרב המקדש. הרב קורא את הכתובה כשהוא עומד וכולם, כולל החתן, יושבים. משסיים לקרוא את הכתובה מוסרה לידי החתן שנעמד על רגליו. הרב מקבל כוס יין מאבי החתן ומוסרו לידי החתן ואז הרב קורא את כל שבע הברכות והחתן חוזר אחריהן פיסקה פיסקה. לאחר כל ברכה הקהל עונה אמן. בתום הברכות החתן שותה מהכוס ומוסרו לרב. הכוס ממולא שוב ביין והרב שואל את החתן אם יש לו מטבע כסף לקידושין והלה מוציא מכיסו מטבע כסף טהור (משקלה כ-7 גרם), מראה לרב ולעדים שיוודאו שאינו מזויף. המטבע מוחזר לחתן ואז הרב מקרא לחתן שאומר "מקודשת לי ומאורסת לי, אני החתן פלוני בן פלוני ואת הכלה הבתולה פלונית בת פלוני בכוס יין זה ובמטבע זה ובאלה תיכנסי לרשותי כדת משה וישראל" אבי הכלה פותח את דלת החדרון (כמה) והחתן מוסר את כוס היין לכלה בפני שני עדים. הכלה שותה מעט ומחזירה לו. אח"כ לוקח את המטבע שבידו ואומר לה "הרי את מקודשת לי בזה הכסף כדת משה וישראל" ומוסר את המטבע לידה. לאחר מכן מוסר לה את שטר הכתובה ואומר לה "קחי כתובתך" וכו'. הדלת נסגרת מאחוריהם. הרב והקהל פוצחים בשירת "אהוב מהר המור..". אז יוצא החתן כשהרבנים והקהל מלווים אותו בחזרה לביתו. בזה נסתיימו טקס האירוסין (קידושין) וסעודת האירוסין ומעתה ואילך מרכז החתונה עובר לבית החתן.

בגליון הבא: תיאור שמחת החתונה בבית החתן ביום החמישי.

בליל יום רביעי (אור ליום חמישי) החתן מולבש בביתו ע"י המארי בכותונת (קופטאן) לבנה ואבי החתן חובש לראשו כובע חדש, תוך ברכת הלל ושבח המיוחדים לכך. הרב עוטף את החתן בטלית ואחד השושבינים מגיש לרב אפר מוקלה בצלחת קטנה, ממנה לוקח הרב מעט באצבעו ונותן בראש החתן, במקום הנחת תפילין ואומר: "אם אשכחך ירושלים" וכו'. הקהל מגיב בהתרגשות ובעיניים דומעות ומיד פוצחים כולם בשירי הלל. באותה שעה מגיעה אם החתן לאולם והדרך נפתחת לכבודה. החתן צועד לקראתה אל פתח האולם, מבקש מאימו מחילה וסליחה מעומק הלב, מתכופף ונושק לברכיה. האם סולחת לבנה, מברכת אותו ומוסרת בידו מטבע שבה הוא יקדש את האישה (לא קידשו בתימן בטבעת). מעמד זה הינו מרגש במיוחד ומעיני כולם זולגות דמעות של גיל. משתם טקס זה צועדים החתן ופמליתו לבית הכלה בליווי מוסיקלי וכל המוזמנים מלווים אותו בשירה ושמחה. בזמן שהטקס הנ"ל נעשה בבית החתן, בינתיים מוכנסת הכלה לחדר מיוחד בביתה שנקרא "אלכמה", כשהיא "משבכה" כלומר עדויה במכלול תכשיטי כסף וזהב ומלובשת במיטב מחלצותיה. צמודה אליה אישה מומחית להלבשת הכלות שנקראת "אלשארעה", עם עוזרות נוספות מושיבים את הכלה בחדרון זה, מדליקים נר קטן ונועלים את הדלת. המפתח נמסר לאבי הכלה. החתן מגיע בקול תרועות רמות ומתיישב בפתח החדרון כשהרבנים לצידו וכל האורחים טקס מסביב ובתוך הבית. אז מופיעים אבי החתן ואבי הכלה כשהם עטופים בטלית מיוחדת. אבי

מסחר וצרכנות במשפט העברי

על הטעות

ד"ר אריאל מלאכי

ולא בזה שלגביו בוצעה העסקה בפועל, ולכל אחד הזכות לבטל את העסקה אם מלכתחילה לא התכוון אליה.

מאידך, אם לא הייתה טעות במין החפץ הנמכר, אלא הייתה טעות בטיב החפץ בלבד, הדין שונה:

”מכר לו חיטים יפות ונמצאו רעות - הלוקח יכול לחזור בו, ולא המוכר. רעות ונמצאו יפות - המוכר יכול לחזור בו, ולא הלוקח” (קנין, הלכות מכירה ז, א).

כלומר: כאשר מדובר במוצר טוב יותר מזה שהוסכם עליו, רק המוכר יכול לבטל את העסקה, אם ירצה בכך, ולא הקונה. הטעם ברור: איזו טענה יש לקונה אם קיבל מוצר טוב יותר באותו המחיר? מאידך, כאשר מדובר במוצר גרוע יותר מזה שהוסכם עליו, רק הקונה יכול לבטל את העסקה, אם ירצה בכך, כי איזו טענה יש למוכר אם מכר מוצר גרוע יותר באותו המחיר?

אלא, שההלכה מסייגת את האפשרות של המוכר או הקונה לחזור בהם, רק למקרה בו הטעות בטיב המוצר הייתה משמעותית וחשובה, ולא טעות קלה בלבד. וכך פוסק הרמב"ם שם:

”רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות, אף על פי שאינן יפות שאין למעלה מהן, ולא רעות שאין למטה מהן... אין אחד מהם יכול לחזור בו” (קנין, הלכות מכירה ז, א)

כלומר: אם הצדדים סיכמו על עסקה למכירת

הציר העיקרי עליו סובבים דיני החוזים בכלל והצרכנות בפרט הינו יסוד ההסכמה וגמירות הדעת של שני הצדדים לעסקה להתקשר בעסקה מחייבת. בפעם הקודמת עסקנו בגניבת דעת ורמאות, שהם מעשים הנעשים בכוונת מכוון, ואשר פוגעים בעיקרון ההסכמה וגמירות הדעת. לכן, בנסיבות מסוימות ניתנה לקונה המרומה אפשרות לבטל את העסקה, היות ורומה או שגנבו את דעתו. אך נשאלת השאלה מה קורה במקרים בהם הטעות הינה בתום לב ללא כוונת מרמה של מישהו? האם במקרה שאדם קנה מוצר וטעה, יוכל לבטל את העסקה גם אם לא רימו אותו? ומה אם המוכר טעה?

כפי שנראה, ההלכה מבחינה בין מספר סוגים של טעויות. כך פוסק הרמב"ם לגבי טעות במין החפץ הנמכר:

”המוכר חיטים שחממית ונמצאת לבנה, או לבנה ונמצאת שחממית, עצים של זית ונמצאו של שקמה, של שקמה ונמצאו של זית, יין ונמצא חומץ, חומץ ונמצא יין - כל אחד משניהן יכול לחזור בחבירו, שאין זה המין שאמר שימכור לו, וכן כל כיוצא בזה.” (תב"ם קנין, הלכות מכירה ז, ב)

כלומר: אם המוכר או הקונה טעו במין החפץ הנמכר, למשל: רצו לעשות עסקה בחטים אדומות ונמצאו החיטים לבנות - הרי כל אחד מהם יכול לבטל את העסקה. זאת, משום שהייתה כאן כוונה לעסקה במין אחר

ומחזיר את הטעות, ואפילו אחר כמה שנים. וכן אם נמצאו המעות יתר או חסר מן המניין שפסקו, חוזר... וכן כל כיוצא בזה." (קנין, הלכות מכירה טו, ב)

אם כן, לטעות במידה במשקל או במניין, אין השלכה לגבי עצם תוקפה של העסקה, והיא "חיצונית" לעסקה. במקרה כזה, העסקה שבוצעה – קיימת, אלא שיש לבצע אותה כפי שהוסכם. אם המוכר התחייב לספק מאה אגוזים יפים עבור מאה ש"ח, והצדדים אכן התכוונו למאה אגוזים יפים בעבור מאה ש"ח, ובכל זאת הקונה קיבל 99 אגוזים יפים למרות ששילם 100 ₪ – על המוכר להשלים לקונה עוד אגוז אחד כדי לעמוד בהתחייבותו לפי העסקה.

לסיכום: הטעות עניינה חוסר התאמה בין הכוונה של הקונה או המוכר לבין מה שנתבצע בפועל על ידם. אם מדובר בטעות לגבי עצם העסקה, כגון: טעות לגבי טיב המוצר ואיכותו, המוכר או הקונה יכולים לבטל את העסקה, בתנאים שפרטנו קודם. אולם אם מדובר בטעות "חיצונית" לעסקה, כאשר הצדדים הסכימו על כל המרכיבים לעסקה, אלא שבשל טעות סופק פחות משהוסכם, או ששולם פחות משהוסכם – כל צד רשאי לכפות על משנהו לקיים את העסקה ואין לבטל אותה.

יצוין, כי ההלכה מתייחסת לטעות נוספת – טעות בשווי המוצר, אך בנושא זה נדון בע"ה בפעם הבאה.

חטים יפות, ואכן נמצאו החטים שסופקו – יפות, אבל לא הכי יפות שיש בשוק, אף אחד מהצדדים לא יכול לבטל את העסקה בגלל סיבה זו. גם אם הצדדים סיכמו על עסקה למכירת חטים רעות, ונמצאו החטים רעות – אבל הן לא הכי רעות בשוק, עדיין אף אחד מהצדדים לא יכול לבטל את העסקה בגלל סיבה זו.

אם כן, במקרה של טעות במין המוצר או בטיבו, ההלכה מאפשרת, בתנאים שתיארנו, לבטל את העסקה. אולם ישנו סוג נוסף של טעות אשר ההלכה מכירה בו, ואולם במקרה זה קובעת ההלכה כי העסקה לא תבטל. סוג זה הוא טעות במידה במשקל ובמניין, וכפי שפוסק הרמב"ם:

"המוכר לחברו במידה, או במשקל, או במניין, וטעה בכל שהוא, חוזר לעולם, שאין הוניה אלא בדמים, אבל בחשבון – חוזר." (קנין, הלכות מכירה טו, א)

וממשיך הרמב"ם ומפרט:

"כיצד? מכר לו מאה אגוז בדינר, ונמצאו מאה ואחד או תשעה ותשעים, נקנה המקוח

אהובה בן שלום

בפינה זו אנו מדברים על מעגל חיי המשפחה כאשר השיח הוא לא רק על הצלחות אלא גם על הקשיים בכל שלב ושלב בחיי המשפחה החל מהקמת משפחה, הולדת הבן הראשון, גידול הילדים, התרוקנות הקן והזקנה.

מאחר והשיח הוא כאמור גם על קשיים, העליתי במאמרים הקודמים נושאים הקשורים בהבנה מהו משבר ומהו מעבר.

בגליון הקודם דיברנו על ההבדל בין מעבר לבין משבר ותיארנו 3 שלבים שאנחנו חווים בעת מעבר. סיכמנו את המאמר הקודם בכך שאם המעבר הוא הכרחי, המשבר הוא אופציה ותלוי בכוחות ובמשאבים הפנימיים שלנו לטפל באירוע. בגליון זהה אנסה להסביר מה ההבדל בין לחץ לבין משבר. הלחץ הוא בעצם חוויה שבה יש אירוע מלחיץ בתוך שגרת החיים כמו למשל מבחן, ראיון לעבודה וכדו'. הלחץ נוצר במקום שנכנס שם סימן שאלה לגבי המשך המעבר או לגבי הסיטואציה והמשאבים שעומדים לרשותי כדי להתמודד עם האירוע.

את מאפייני הלחץ אנחנו מגדירים בכמה רמות:

1. **הרמה הגופנית** – חוסר תיאבון, חוסר אכילה, מעיים רגיזים. פעילות יתר, הזעת יתר, הזעה בכפות הידיים, יתר שינה, חוסר שינה, לחץ דם ועוד ועוד.
2. **הרמה הרגשית** – דאגה, דכדוך, בכי, צחוק של מבוכה ועוד.
3. **הרמה ההתנהגותית** – חוסר ריכוז, עצבנות, אי שקט ועוד.

פסיכולוגים מסבירים מצב של לחץ כאיום על תחושת רווחה, שזה בעצם מבטא תוצאה של פער בין הציפיות של האדם מעצמו לבין הציפיות של הסביבה ממנו.

יש אנשים שבמצב לחץ מרגישים שהם משותקים. האינסטינקטים שלהם לא מיוחדים.

הם צריכים לעבוד עם שעון ועצם זה שהשעון מתקדם זה מעכב אותם.

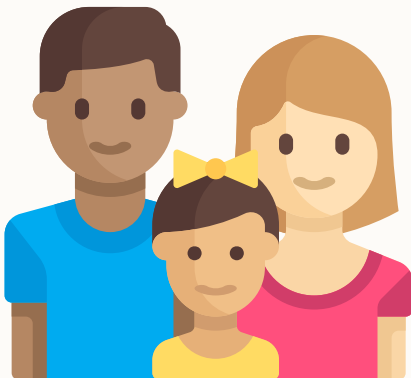
המשבר הוא **מפנה פתאומי**, שינוי מכריע גם אם צפינו אותו. זה יכול להיות לדוגמא ביציאה לפנסיה שלמרות שצפינו אותה והתכוננו לבואה עדין יהיה משבר.

משבר, בדומה ללחץ, מתבטא בתחושה של חוסר שקט, שווי משקל מעורער שהאדם נמצא בו באותו הרגע. אנשים שנמצאים במשבר מרגישים שהם נמצאים במתח פנימי ואי נוחות וקשה להם עם הכשל הבא. יכולים לראות זאת אצל חלק מהסבים והסבתות שישמרו על הנכדים כי צריך אבל לא יהנו באמת מהחוויה.

בגליון הבא נדבר על התמודדות עם משבר ונראה כי ההתמודדות תלויה ב- 3 גורמים:

1. מבנה האישיות של האדם
2. עוצמת המשבר
3. השפעת הסביבה

מגישה: אהובה בן שלום, מאמנת אישית ומנחת קבוצות על פי שיטת אדלר. להזמנת הרצאות: ahuvabns@gmail.com 050-2399543

צמחי מרפא

רותם המדבר בטיפול צהבת ילודים בתימן (המשך מחודש כסלו)

פרופ' זהר עמר

התאפשר לרופאים לבחון בספרות המקצועית את המידע הידוע על החומרים הפעילים בצמח ולהחליט על אופן הטיפול בתינוק.

ניתוח המקרה הרפואי מעלה שמדובר בתינוק שנולד בריא עם רמת בילורובין של כ-15 מ"ג. האב חפץ לקיים את טקס ברית המילה ביום השמיני להולדתו, ורצה "להאיץ" את הטיפול בצמח הרותם. בניגוד להוראות, הוא נתן לבנו מינון של כ-20 מ"ל (1) מהתמצית המרוכזת. בטיפול נמרץ הצליחו הרופאים לייצב את מצבו ולאחר כיממה והוא יצא מכלל סכנה. מסקנות החוקרים מהמקרה הזה היא שיש להיזהר משימוש בלתי מבוקר בצמח זה. המקרה שתיארנו הוכיח שברפואה מסורתית וקונבנציונלית כאחד, יש להקפיד להשתמש במינון המדויק, וחריגה מכך עשויה להיות מסוכנת.

רותם המדבר | צילום: מדב פרץ-וייטודובסקי, ויקיפדיה

לעיון בהרחבה:

ז' עמר, "השימוש ברותם בטיפול צהבת ילודים במסורת יהודית תימן", תהודה, 28 (תשע"ב), עמ' 132-136.

את הצמח "צפר" הגדרתי כרותם המדבר (Retama raetam), שיח בעל תפוצה סהר-ערבית נרחבת, שחודר לבתי גידול יבשים בחבל הים תיכוני. הוא גדל בין היתר בתימן, וגם בארץ ישראל בנגב, במדבר יהודה ובחולות מישור החוף. הצמח מזוהה עם הרותם הנזכר במקרא (מ"א יט ד-ה; איוב ל ז). לצמח שימושים רפואיים שונים בקרב חברות מסורתיות שונות, אך עד כה לא תוארו במחקר הסגולות שייחסו לו בהורדת הצהבת. מסתבר שהשימוש בצמח הוא כנראה יעיל כל עוד משתמשים בו במינון המתאים. להלן אבקש להמחיש את הסכנה העלולה להיות בשימוש בצמח זה באופן בלתי מבוקר.

בניסן תשס"ד דווח על תינוק בן שבעה ימים שהובהל לבית החולים שערי צדק בירושלים, כשהוא במצב קריטי, עם סימנים קשים של הרעלה. התינוק סבל מדיכוי נשימתי ודיכוי מערכת העצבים

וכשל כללי של מערכות שונות בגוף. עם הבאתו של התינוק לבית החולים פתח הצוות הרפואי באופן מידי בתחקיר כדי לגלות את נסיבות האירוע ולנסות לטפל בתינוק בהתאם. האב, יהודי שומר מצוות, דיווח שבנו נולד כשהוא עם צהבת תינוקות, ועל מנת לרפאה השיג את צמח ה"צפר" ועשה ממנו שיקוי ובו השקה את התינוק. לאחר ששמעתי בפרוטרוט את פרטי המקרה ותיאור הצמח, הודעתי לאחות שהתקשרה אלי בבהילות ליעוץ, שכבר הגדרתי בעבר את הצמח עם רותם המדבר. לאחר שדגימה מהצמח שממנו הכינו את השיקוי הגיעה אלי תוך כשעה וחצי באמצעות שליח מיוחד, אישרתי סופית את הזיהוי. כך

מוזיאון מורשת יהודי תימן

חוויה ערכית ייחודית לכל גיל

פעילות מיוחדת ילדי בתי הספר והציבור הרחב

במוזיאון תוכלו להנות מחוויה חינוכית הבאה לחשוף בפני התלמידים באופן יצירתי וייחודי את התרבות וההיסטוריה של יהודי תימן. בני הדור הצעיר יחשפו למסורת יהודי תימן המשמרת תרבות יהודית עתיקה האוצרת בתוכה ערכים גנוזים ועתיקים. הפעילות תעניק להם היכרות והבנה של עולם תרבותי שהוא חלק חשוב ובלתי נפרד מהתרבות הישראלית המתחדשת.

הפעילות במוזיאון כוללת:

- **סיור** במוזיאון מלווה בהסברים שבו יצפו התלמידים בכתיבי יד תורניים, חדר המורי, חדר הסעודה התימני, החתונה התימנית, חדר היוולדת, המטבח התימני ועוד.
- **סרטים** המציגים את תרבות יהודי תימן מהיבטים שונים.
- **סדנאות חווייתיות** שירה תימנית מהדיוואן (ספר השירים), שירה תימנית המתארת את חיי האישה, ריקמה תימנית, קליעת כלים תימנים, סיפורים הנשזרים על תקופת החיים בתימן, מסע העלייה וההתאקלמות בארץ, ריקוד תימני, ריקוד תימני מודרני, המטבח התימני ועוד.

- **חדר עיון וספריה**
- **מערכי שיעורים**
- **אתר אינטרנט המפגיש ידע רב ותוכנות לימוד.**

"פאלאט מדינאפאל לל שנייה מנילת מיוחבת
ונלעבה. ברוחק אלון כים ירדכי בניו אל מלמיות
אל מנילת ירדיות ורתיב נבון אהבה פלישאלית
לכא יל חלק תליב התיחוד בקהילה בתימנית
תבורכו!"
בני און

"פיו ברוכים אל אנוסך אלוהי צה, פונוצך
מוניצ'און אנהבה בו צמית לבקי.
רנתי והתפלילתי ומהלצ'בוק פונונון מואוסך
אלירי אל מונוצ'אקי יקר ורוב תבנות ומסוותי אל
ירדות תימן."
צ'וזי צ'דוק צופי

"הרצ'בוק מואוסת אל תבנות ירדות תימן,
בית יסוד פמאזה יצ' אל פונוצ'אקי פונוויהם
לפולטיק פונולת המבנות בתימנית בכל."
קפילת מונוצ'דני מנילה מדיק צ'וזי ואלוקיק

להזמנות חייגו: טל. 09-8331325 נייד. 052-802076 איריס, כיכר העצמאות 11 נתניה

© אגודה לטיפוח חברה ותרבות

פעילות האגודה

- ימי עיון ותרבות
- הרצאת ספרים
- מלגות לסטודנטים

- הרצאת כתב העת המדעי - תימא
- הרצאת כתב העת - תהודה
- המרכז לחקר יהדות תימן ותרבותה
- ע"ש עובדיה בן-שלום מכון בן-צבי
- חוגי שירה וטעמי המקרא

- מוזיאון יהדות תימן בנתניה
- המכון לכתבי יד ע"ש יוחא גרמי
- ספריית עיון ומוחקר
- ארכיון המוסיקה והצליל בניהול איתמר פנחס
- פעילות בקרב העולים החדשים מתימן

העלון מודפס בסיוע
מכון בן-צבי

לחקר קהילות ישראל שבמזרח

